

Επιστροφές αλλοδαπών

Ειδική έκθεση 2015
(άρθρο 23 παράγρ. 6
Ν. 3907/2011)

Η ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΣΤΟΝ
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟ ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΩΝ

Νομικό πλαίσιο

Δράσεις του Συνηγούρου

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Προβλήματα διοικητικά και άλλα

Το γενικότερο πλαίσιο

Αριθμητικές παράμετροι

Ποιοτικές παράμετροι

Διοικητικά κρατούμενοι προς επιστροφή

ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΣΕ ΠΡΟΑΝΑΧΩΡΗΣΙΑΚΑ ΚΕΝΤΡΑ –
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΕΠΙΣΤΡΟΦΩΝ

Διοικητικές εξελίξεις

Δειγματοληπτικοί έλεγχοι, διαπιστώσεις και προτάσεις

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΕ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ
ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΣΗΣ ΠΟΛΙΤΩΝ ΤΡΙΤΩΝ ΧΩΡΩΝ

Επιχειρήσεις χερσαίας απομάκρυνσης

Επιχειρήσεις αεροπορικής απομάκρυνσης

Συμπερασματικά

Η παρούσα έκθεση αποτυπώνει τη δράση του Συνηγόρου του Πολίτη το έτος 2015 για τον εξωτερικό έλεγχο αναγκαστικών επιστροφών, σύμφωνα με την ειδική αρμοδιότητά του κατ' άρθρο 23 παράγρ. 6 Ν. 3907/2011.

Η ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΣΤΟΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟ ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΩΝ

Νομικό πλαίσιο

Ο εξωτερικός έλεγχος των διαδικασιών αναγκαστικών επιστροφών από ανεξάρτητο φορέα προβλέπεται από την ευρωπαϊκή Οδηγία 2008/115/ΕΚ σχετικά με τους κοινούς κανόνες και τις διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων πολιτών τρίτων χωρών (Οδηγία Επιστροφών, άρθρο 8 παράγρ. 6) και έχει ανατεθεί στον Συνήγορο του Πολίτη βάσει του Ν. 3097/2011 (άρθρο 23 παράγρ. 6). Η αρμοδιότητα του Συνηγόρου ενεργοποιήθηκε πλήρως με την έκδοση της προβλεπόμενης ΚΥΑ (ΦΕΚ 2870 Β'/24.10.2014), με την οποία εξειδικεύεται ο νόμος για τον εξωτερικό έλεγχο των επιστροφών. Η ΚΥΑ υιοθετεί τα κριτήρια που τίθενται από τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA), σύμφωνα με τα οποία απαιτείται έλεγχος όλων των σταδίων των διαδικασιών επιστροφής από ανεξάρτητο φορέα με συστηματικό τρόπο. Υπό το πρίσμα αυτό, ο Συνήγορος ελέγχει όλη τη διαδικασία, από την έκδοση της απόφασης επιστροφής αλλοδαπού μέχρι και την υλοποίησή της με χερσαία, θαλάσσια ή αεροπορική μεταφορά στη χώρα καταγωγής του. Η ΚΥΑ προβλέπει σταθερή ροή δεδομένων από όλες τις αρμόδιες για τις αναγκαστικές επιστροφές υπηρεσίες. Επιπλέον, ο Συνήγορος προβαίνει σε έλεγχο της νομιμότητας των πράξεων, παραλείψεων και υλικών ενεργειών των αρμόδιων υπηρεσιών, διαθέτοντας όλα τα θεσμικά εργαλεία που προβλέπουν οι καταστατικές του διατάξεις, ενώ έχει απρόσκοπτη πρόσβαση σε κάθε χώρο κράτησης, αναμονής ή διέλευσης (transit) σε όλη την επικράτεια. Επίσης, συμμετέχει ως παρατηρητής στις επιχειρήσεις εκτέλεσης αποφάσεων επιστροφών. Παράλληλα, συνεργάζεται με διεθνείς οργανισμούς, καθώς επίσης και με ΜΚΟ και κοινότητες μεταναστών, σε επίπεδο τακτικού διαλόγου. Ο Συνήγορος απευθύνει εκθέσεις και προτάσεις για τη βελτίωση των διαδικασιών επιστροφής προς τη Διοίκηση, η οποία υπέχει υποχρέωση αιτιολογημένης απάντησης. Δημοσιοποιεί τα συμπεράσματά του σε ειδική έκθεση, την οποία υποβάλλει κατ' έτος στη Βουλή.

Δράσεις του Συνηγόρου

Στο πλαίσιο υλοποίησης της αρμοδιότητας, κατά το έτος 2015, ο Συνήγορος:

- Διοργάνωσε, στις 21 Μαΐου, ημερίδα με χρηματοδότηση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Επιστροφών με τίτλο «Επιστροφές αλλοδαπών. Μεικτές μεταναστευτικές ροές και δικαιώματα του ανθρώπου», με τη συμμετοχή πολιτειακών, υπηρεσιακών και κυβερνητικών παραγόντων, εκπροσώπων ευρωπαϊκών και

διεθνών θεσμών (Συμβούλιο της Ευρώπης, Ευρωπαϊός Διαμεσολαβητής), ομόλογων θεσμών ευρωπαϊκών χωρών, καθώς και εκπροσώπων ΜΚΟ, με στόχο την ουσιαστική διαβούλευση για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας του συστήματος εξωτερικού ελέγχου των επιστροφών.

- Συνέχισε να συμμετέχει ως μέλος στην ομάδα υλοποίησης του προγράμματος Forced Return Monitoring (FREM) στο πλαίσιο του European Return Fund-Community Actions της Γενικής Διεύθυνσης Εσωτερικών Υποθέσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Διεύθυνση Μετανάστευσης και Συνόρων). Της ομάδας ηγείτο ο Οργανισμός International Centre for Migration Policy Development (ICMPD) και συμμετείχαν φορείς που έχουν αναλάβει τον εξωτερικό έλεγχο των επιχειρήσεων αναγκαστικών επιστροφών σε Αυστρία, Βουλγαρία, Ελβετία, Ελλάδα, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Ουγγαρία και Πορτογαλία. Το προαναφερόμενο πρόγραμμα, η υλοποίηση του οποίου ξεκίνησε τον Σεπτέμβριο του 2013, ολοκληρώθηκε τον Οκτώβριο του 2015 και είχε ως σκοπό την ενίσχυση της αξιοπιστίας του ευρωπαϊκού συστήματος επιστροφών, κατ' εφαρμογή του άρθρου 8 (6) της Οδηγίας 2008/115/ΕΚ. Το έργο επικεντρώθηκε και ολοκληρώσε με επιτυχία τους παρακάτω στόχους: α) δημιουργία ευρωπαϊκής βάσης συστημάτων εξωτερικού ελέγχου των αναγκαστικών επιστροφών, διαθέσιμη στις χώρες που έχουν ανάγκη τη λειτουργία της, που θα στελεχώνεται από ειδικά εκπαιδευμένους παρατηρητές (monitors), β) διαμόρφωση κατευθυντήριων γραμμών και εργαλείων εξωτερικού ελέγχου, λαμβάνοντας υπόψη τις υπάρχουσες κατευθυντήριες γραμμές του Κώδικα Δεοντολογίας για Κοινές Επιχειρήσεις Επιστροφών της FRONTEX (the Frontex Code of Conduct for Joint Return Operations), τα πρότυπα της Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (the CPT standards), τις 20 κατευθυντήριες γραμμές του Συμβουλίου της Ευρώπης για τις αναγκαστικές επιστροφές (the Council of Europe 20 Guidelines on Forced Return), καθώς και καλές πρακτικές που εφαρμόζονται από συμμετέχοντα στο πρόγραμμα κράτη, γ) επιλογή και εκπαίδευση παρατηρητών εξωτερικού ελέγχου των επιστροφών, καθώς και διενέργεια πιλοτικών επιχειρήσεων επιστροφών. Κατά τη διετή διάρκεια του προγράμματος FREM, ειδικοί επιστήμονες, μέλη της ομάδας επιστροφών του Συνηγόρου, συμμετείχαν σε συναντήσεις εργασίας (workshops) που διενεργήθηκαν σε Βιέννη (Νοέμβριος 2013 και Νοέμβριος 2014), Μάλτα (Μάρτιος 2014), Βρυξέλλες (Οκτώβριος 2014 και Οκτώβριος 2015) και Λουξεμβούργο (Μάιος 2015). Οι συναντήσεις εργασίας επικεντρώθηκαν στην επεξεργασία και υλοποίηση των προαναφερόμενων στόχων του προγράμματος, ιδίως τη διαμόρφωση κοινών κατευθυντήριων γραμμών και καλών πρακτικών κατά τον εξωτερικό έλεγχο των αναγκαστικών επιστροφών, ο οποίος διενεργείται από έμπειρους και εξειδικευμένους παρατηρητές. Παράλληλα, μέλη της ομάδας επιστροφών του Συνηγόρου, στο πλαίσιο του ίδιου προγράμματος, παρακολούθησαν εκπαιδευτικό σεμινάριο για την επιτήρηση των αναγκαστικών επιστροφών (Βιέννη, Νοέμβριος 2014), στο οποίο συμμετείχαν και ειδικές δυνάμεις της αστυνομίας της Αυστρίας (COMBRA). Η εκπαίδευση ολοκληρώθηκε με τη συμμετοχή δύο ειδικών επιστημόνων της ομάδας επιστρο-

φών σε δύο κοινές αεροπορικές επιχειρήσεις επιστροφής (Βουδαπέστη – Πρίστινα και Βιέννη – Πρίστινα), καθώς και τη συμμετοχή τρίτου μέλους της ομάδας σε χειραία επιχείρηση απομάκρυνσης (Βιέννη – σύνορα Πολωνίας), τον Μάρτιο του 2015. Τα μέλη αυτά έχουν λάβει πιστοποιητικά επιτυχούς ολοκλήρωσης του προγράμματος εκπαίδευσης, ανήκουν στην ευρωπαϊκή δεξαμενή εκπαιδευμένων παρατηρητών και είναι διαθέσιμα σε χώρες που λειτουργεί σύστημα εξωτερικού ελέγχου των επιστροφών, σύμφωνα άλλωστε και με τον στόχο του προγράμματος FREM. Σημαντικό τμήμα του προγράμματος αποτέλεσε και η εκπόνηση των εγχειριδίων του πλαισίου για μια ευρωπαϊκή δεξαμενή παρατηρητών επιστροφών, των κατευθύνσεων και εργαλείων εξωτερικού ελέγχου και του εγχειριδίου εκπαίδευσης εξωτερικού ελέγχου αναγκαστικών επιστροφών (“A Framework for a European Pool of Forced Return Monitors”, “Guidelines and Monitoring Tools” και “Training Manual Forced Return Monitoring”).

- Διοργάνωσε την εκπαίδευση 6 ειδικών επιστημόνων του Συνηγόρου με χρηματοδότηση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Επιστροφών το διάστημα 22-23.6.2015 στην Κοπεγχάγη σε θέματα εξωτερικού ελέγχου επιστροφών. Η εκπαίδευση προσφέρθηκε από τον Δανό Συνήγορο (Ombudsman), ομόλογο θεσμό με σημαντική εμπειρία monitoring, σύμφωνα με την Οδηγία 2008/115/EK.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Προβλήματα διοικητικά και άλλα

Κατά το 2015 οι επιχειρήσεις αναγκαστικής απομάκρυνσης αλλοδαπών φαίνεται να συνεχίζουν να προσκρούουν σε αδυναμίες πολιτικές, όπως ο βαθμός συνεργασίας κάποιων προξενικών αρχών για την ταυτοποίηση των προς επιστροφή αλλοδαπών, αλλά και διοικητικές, όπως η μη ολοκλήρωση διαγωνισμού για ναύλωση πτήσεων τσάρτερ για αεροπορικές επιστροφές. Σε αυτά έρχεται να προστεθεί η έλλειψη σταθερής χρηματοδότησης των προαναχωρησιακών κέντρων αλλά και των επιστροφών, δεδομένων των κανονιστικών αλλαγών, με το άρθρο 9 παράγρ. 6 επ. Ν. 4332/2015 και τις κατ’ εξουσιοδότησιν αυτού παρεπόμενες κανονιστικές πράξεις, ως προς τον διαχειριστικό φορέα των ποσών που μπορεί να διατεθούν από 1.7.2015 από το ενιαίο πλέον Ευρωπαϊκό Ταμείο Ασύλου – Μετανάστευσης (AMIF) για Επιστροφές. Στη χρηματοδότηση αυτή εντάσσεται και ο εξωτερικός έλεγχος των επιστροφών από τον Συνήγορο του Πολίτη, όπως προβλέπεται από την ΚΥΑ που διέπει την οργάνωση του ελέγχου, και επομένως προσκρούει στην αδυναμία της Πολιτείας να χρηματοδοτήσει τη συγκεκριμένη δράση του Συνηγόρου από 1ης Ιουλίου, δηλαδή για ολόκληρο το δεύτερο εξάμηνο του 2015. Ωστόσο, ο Συνήγορος συνέχισε με ίδια μέσα, στο μέτρο που μπόρεσε να εξοικονομήσει κάποιο ποσό από τον προϋπολογισμό του για την άσκηση της κατά το Σύμφωνο και τον Ν. 3094/2003 γενικής αρμοδιότητάς του, τους δειγματοληπτικούς ελέγχους τόσο σε Προαναχωρησιακά Κέντρα ή άλλους χώρους κράτησης αλλοδαπών προς επιστροφή όσο και σε επιχειρήσεις χειραίας αναγκαστικής απομάκρυνσης

αλλοδαπών, όπως θα αναφερθεί στη συνέχεια. Με τη συνδρομή της FRONTEX μετείχε και σε μία μαζική επιχείρηση αεροπορικής απομάκρυνσης αλλοδαπών.

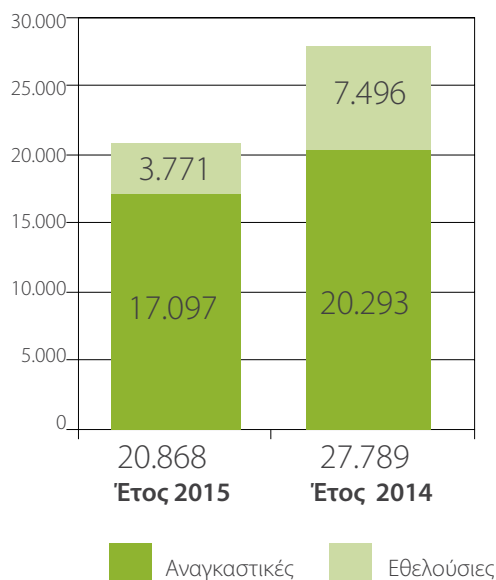
Το γενικότερο πλαίσιο

Η γενικότερη εικόνα για το πεδίο εφαρμογής του Ν. 3907/2011 ως προς τις επιστροφές το 2015 κυριαρχείται ωστόσο από την προσφυγική κρίση στην Ευρώπη και την Ελλάδα ως σημείο εισόδου. Οι μαζικές αφίξεις σε τεράστιους αριθμούς το δεύτερο εξάμηνο του 2015 (911.471 συλλήψεις από λιμενικές και αστυνομικές αρχές το 2015 συνολικά, έναντι 77.163 το 2014, σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της ΕΛΑΣ) δημιουργούν εξαιρετικές απαιτήσεις στον διοικητικό μηχανισμό για την ορθολογική αντιμετώπισή τους, όπως αναλύεται στην οικεία ενότητα της Ετήσιας Έκθεσης του Συνηγόρου για το 2015. Οι εισερχόμενοι μάλιστα, σύμφωνα με τα στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες, προέρχονται κυρίως από χώρες που δημιουργούν ζητήματα διεθνούς προστασίας, δημιουργώντας κυρίως θέμα διαχείρισης εν δυνάμει προσφύγων και όχι αλλοδαπών προς επιστροφή. Το σχέδιο δράσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προβλέπει καταρχήν την υποδοχή και μετεγκατάσταση αιτούντων άσυλο, και συμπληρωματικά ένα αποτελεσματικό σύστημα αναγκαστικών επιστροφών για τους εναπομείναντες πληθυσμούς. Το ευρωπαϊκό εγχείρημα προβλέπει σχετικά τα λεγόμενα hotspots – κομβικά σημεία υποδοχής, η υλοποίηση των οποίων παραμένει το ζητούμενο στο τέλος του 2015, όπως και η συνακόλουθη εντατικοποίηση των επιχειρήσεων επιστροφής. Ο Συνήγορος χαιρετίζει τη δημοσίευση στατιστικών στοιχείων από την ΕΛΑΣ για θέματα παράτυπων μεταναστών (συλλήψεις, απελάσεις κ.ά.) στην ιστοσελίδα www.hellenicpolice.gr ως σημαντικό βήμα διαφάνειας της διοικητικής δράσης.

Αριθμητικές παράμετροι

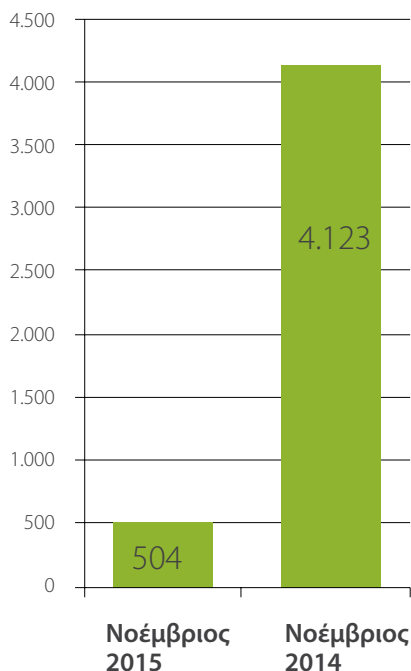
Γράφημα 1

Επιστροφές 2014-2015

Γράφημα 2

Κρατούμενοι σε Προαναχωρησιακά Κέντρα

Στο γενικότερο πολιτικό πλαίσιο της ευρωπαϊκής προσφυγικής/μεταναστευτικής κρίσης, οι επιστροφές που υλοποιούνται κατά το 2015 εμφανίζουν κάποια μείωση σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, δεδομένων και των οργανωτικών προβλημάτων που προαναφέρθηκαν. Τα διαβιβασθέντα από την ΕΛΑΣ στοιχεία για το 2015 εμφανίζουν συνολικά 20.868 επιστροφές, έναντι 27.789 το 2014. Από τον συνολικό αριθμό των 20.868 επιχειρήσεων απομάκρυνσης, οι 17.097 είναι αναγκαστικές, συμπεριλαμβανομένων των απελάσεων και επαναπροωθήσεων βάσει διμερών συμφωνιών με όμορες χώρες, ενώ οι 3.771 είναι εθελούσιες διαδικασίες (βλ. γράφημα 1). Οι εθελούσιες διενεργούνται κατά βάση (3.718) από τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης (ΔΟΜ) και σε μικρότερο βαθμό (53) από την ΕΛΑΣ. Η μείωση σε σχέση με το 2014 αφορά τόσο τις εθελούσιες επιστροφές (3.725 λιγότερες το 2015) όσο και τις αναγκαστικές διαδικασίες απομάκρυνσης (3.196 λιγότερες το 2015).

Ποιοτικές παράμετροι

Στα διαθέσιμα στον Συνήγορο συγκεντρωτικά στοιχεία όλης της επικράτειας, για μηχανογραφικούς ή οργανωτικούς λόγους, δεν περιλαμβάνονται προς το παρόν ποιοτικές παράμετροι για πρόσωπα που τυχόν ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες (έγκυοι, ασθενείς, υπερήλικες, οικογένειες, ασυνόδευτοι ανήλικοι κ.ά.), που έχουν ζητηθεί συνολικά από το υπουργείο, αλλά κάθε αστυνομική διεύθυνση στέλνει επιμέρους στοιχεία, ζήτημα που ευελπιστούμε να επιλυθεί σύντομα.

Ειδικά όσον αφορά συγκεντρωτικά στοιχεία για τους ασυνόδευτους ανηλίκους:

- Για το πρώτο εξάμηνο του 2015 έχουμε μόνον συνολικό αριθμό συλληφθέντων ανηλίκων, ασυνόδευτων ή μη: 1.255, από τους οποίους 561 προέρχονται από τη Συρία.
- Την 6.10.2015 έχουμε συνολικό αριθμό ασυνόδευτων ανηλίκων που παραμένουν στα Προαναχωρησιακά Κέντρα ή στα νησιά (στην Αμυγδαλέζα 4, στη Σάμο 19) εν αναμονή εξεύρεσης θέσεων από το ΕΚΚΑ σε ξενώνες φιλοξενίας. Παραμένει επίκαιρη η πρόταση του Συνηγόρου για ολιγοήμερη παραμονή τους σε ειδικούς χώρους φύλαξης και όχι κέντρα κράτησης, μέχρι την ολοκλήρωση των διαδικασιών για την παραπομπή τους σε χώρους φιλοξενίας (βλ. *Ετήσια Έκθεση 2014*, σ. 153).
- Σε αυτοψία κλιμακίου του Συνηγόρου στο ΑΤ Μυγδονίας Θεσσαλονίκης, τη 16.11.2015, βρέθηκαν να κρατούνται 3 ασυνόδευτοι ανήλικοι, γεγονός που επιβεβαιώνει ότι πέραν της προσωρινής παραμονής σε Προαναχωρησιακά Κέντρα υφίσταται διοικητική κράτηση ανηλίκων και σε χώρους παλαιών αστυνομικών κρατητηρίων, που δεν παρέχουν κατάλληλες συνθήκες ούτε για προσωρινή φύλαξη.

Συγκεντρωτικά στοιχεία παρέχονται ωστόσο από το υπουργείο για την ιθαγένεια των επιστρεφόμενων αλλοδαπών, από τα οποία προκύπτει ότι από τον συνολικό αριθμό των 18.071 επιχειρήσεων απομάκρυνσης, αναγκαστικών και εθελούσιων, που υλοποιήθηκαν τους πρώτους 10 μήνες του 2015, οι 13.381 αφορούν πολίτες Αλβανίας, δηλαδή περισσότεροι από 7 στους 10.

Διοικητικά κρατούμενοι προς επιστροφή

Ως προς τους χώρους κράτησης, η ΕΛΑΣ ενημέρωσε τον Συνήγορο ότι την 3.11.2014 κρατούνταν συνολικά 504 άτομα στα Προαναχωρησιακά Κέντρα, αριθμός συντριπτικά μικρότερος από τον αντίστοιχο αριθμό των 4.123 κρατούμενων το 2014 (βλ. γράφημα 2). Ωστόσο, τον Νοέμβριο του 2014 υπήρχαν επιπλέον και 2.160 κρατούμενοι σε κρατητήρια αστυνομικών διευθύνσεων και τμημάτων. Ο αντίστοιχος αριθμός των προς επιστροφή αλλοδαπών σε αστυνομικά κρατητήρια δεν είναι γνωστός.

Τον Νοέμβριο του 2015 η ΕΛΑΣ ενημερώνει σχετικά: «Κατά κανόνα οι υπό επιστροφή αλλοδαποί δεν κρατούνται σε αστυνομικά κρατητήρια. Προκειμένου να διασφαλισθεί η ορθή εφαρμογή της Οδηγίας 2008/115/ΕΚ περί επιστροφών, έχουν δοθεί σαφείς οδηγίες να οδηγούνται στα Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης Αλλοδαπών, μετά την ταυτοποίησή τους και την έκδοση των απαραίτητων αποφάσεων, οι αλλοδαποί που κρίνεται απαραίτητο να τεθούν υπό κράτηση. Η κράτηση υπό επιστροφή παράτυπων αλλοδαπών σε αστυνομικά κρατητήρια διαρκεί τον απολύτως απαραίτητο χρόνο ολοκλήρωσης των διαδικασιών έως ότου μεταφερθούν σε Κέντρα Κράτησης Αλλοδαπών, που συνήθως ανέρχεται έως πέντε ημέρες». Ωστόσο, από τις επισκέψεις του Συνηγόρου σε αστυνομικά κρατητήρια, όπως αναφέρεται στη συνέχεια, προκύπτει ότι δεν τηρούνται απαρέγκλιτα οι κατευθύνσεις αυτές, αν και ανάγονται σε ζήτημα «ορθής εφαρμογής της Οδηγίας» 2008/115/ΕΚ περί επιστροφών, όπως αναγνωρίζει η ΕΛΑΣ.

ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΣΕ ΠΡΟΑΝΑΧΩΡΗΣΙΑΚΑ ΚΕΝΤΡΑ – ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΕΠΙΣΤΡΟΦΩΝ

Διοικητικές εξελίξεις

Το 2015 υπήρξαν δύο πολύ σημαντικές εξελίξεις από πλευράς διαδικασιών κράτησης αλλοδαπών τρίτων χωρών προς επιστροφή: η ίδρυση Προαναχωρησιακών Κέντρων στις αρχές του 2015 και η μείωση του χρονικού διαστήματος που κρατούνται οι αλλοδαποί στα κέντρα αυτά. Συγκεκριμένα:

- Στις αρχές του 2015 ιδρύονται με ΚΥΑ (ΦΕΚ Β' 118/21.1.2015) 7 Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης (ΠΚΕΚ): Αμυγδαλέζας, Ταύρου (Πέτρου Ράλλη), Κορίνθου, Φυλακίου Έβρου, Ξάνθης, Παρανεστίου Δράμας, Μόριας Λέσβου. Με την ίδια απόφαση θεσπίζεται ο κανονισμός λειτουργίας τους. Οι χώροι αυτοί, οι οποίοι λειτουργούσαν ήδη την προηγούμενη χρονιά, ορίζονται πλέον το 2015 ως ειδικές εγκαταστάσεις για την κράτηση προς επιστροφή ή απέλαση αλλοδαπών, με αναφορά στις προδιαγραφές του άρθρου 31 Ν. 3907/2011 για τους όρους κράτησης, σύμφωνα με το άρθρο 16 της Οδηγίας 2008/115/ΕΚ περί επιστροφών.
- Μετά τις εθνικές εκλογές της 25.1.2015, ακολουθούν κυβερνητικές εξαγγελίες (17.2.2015) και εσωτερικές οδηγίες της ΕΛΑΣ για μείωση του διαστήματος κράτησης στην πράξη, ώστε οι αλλοδαποί προς επιστροφή να μην κρατούνται κατά κανόνα πλέον των 6 μηνών και οι ευάλωτες ομάδες να μην κρατούνται καθόλου. Σημειώνεται ότι το ανώτατο όριο κράτησης από τον νόμο και την Οδηγία Επιστροφών παραμένει 18 μήνες. Για την παραβίαση του νόμιμου ορίου κράτησης το 2014, με εσωτερική οδηγία του υπουργείου κατόπιν αποδοχής σχετικής γνωμοδότησης του ΝΣΚ, ο Συνήγορος έχει ασκήσει κριτική (*Ετήσια Έκθεση 2014*, σ. 153-154). Η αλλαγή πολιτικής ως προς τη διοικητική κράτηση αλλοδαπών επιφέρει ριζική μείωση του αριθμού των κρατούμενων προς επιστροφή (βλ. παραπάνω συνολικά στατιστικά στοιχεία για το πεδίο εφαρμογής του νόμου).

Δειγματοληπτικοί έλεγχοι, διαπιστώσεις και προτάσεις

Ο Συνήγορος, ασκώντας τον κατ' άρθρο 23 παράγρ. 6 Ν. 3907/2011 εξωτερικό έλεγχο των διαδικασιών επιστροφής, προέβη σε δειγματοληπτικές αυτοψίες στα Προαναχωρησιακά Κέντρα Ταύρου / Πέτρου Ράλλη (3.4.2015), Κορίνθου (28.4.2015), Μόριας Λέσβου (16.6.2015) και Παρανεστίου Δράμας (23.6.2015), στα Κρατητήρια του Αστυνομικού Τμήματος Ναυπλίου (29.4.2015), στα Κρατητήρια της Αστυνομικής Διεύθυνσης Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης (21.10.2015), στα Κρατητήρια των Τμημάτων «Δίωξης Λαθρομεταναστών» (sic) της Μυγδονίας στη Λητή και της Θεσσαλονίκης (16.11.2015) κ.ά. Οι διαπιστώσεις και προτάσεις του Συνηγόρου ως προς τις συνθήκες κράτησης αλλοδαπών αναφέρονται στην οικεία ενότητα της Ετήσιας Έκθεσής του για το 2015, βάσει της αρμοδιότητάς

του ως Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης Βασανιστηρίων και Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης (ΟΡΚΑΤ). Ως προς την ορθή ωστόσο εφαρμογή των διαδικασιών της Οδηγίας 2008/115/ΕΚ περί Επιστροφών, από τις αυτοψίες και τις συζητήσεις με τους κρατούμενους αλλά και τα αρμόδια αστυνομικά όργανα σχετικά με τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στην πράξη, οι βασικές παρατηρήσεις του Συνηγόρου για το 2015 έχουν ως εξής:

Η εσωτερική οδηγία της ΕΛΑΣ για μείωση του διαστήματος κράτησης έως 6 μήνες τον Φεβρουάριο του 2015 οδήγησε στο εσφαλμένο αποτέλεσμα να εκλαμβάνεται το εξάμηνο όχι ως όριο αλλά ως κανόνας. Η κράτηση ωστόσο, ως ο επαχθέστερος περιορισμός της ελευθερίας, επιβάλλεται σύμφωνα με τη ρητή επιταγή του άρθρου 30 παράγρ. 1 Ν. 3907/2011 «μόνο εάν στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν δύνανται να εφαρμοσθούν αποτελεσματικά άλλα επαρκή και λιγότερο επαχθή μέτρα» και δι-αρκεί «για το απολύτως αναγκαίο χρονικό διάστημα διεκπεραίωσης της διαδικασίας απομάκρυνσης, η οποία εξελίσσεται και εκτελείται με τη δέουσα επιμέλεια». Ο Συνήγορος διαπίστωσε ελλιπή μέριμνα της αστυνομίας όχι μόνο να αναζητήσει εναλλακτικά μέτρα κράτησης αλλά και να κινηθεί εξατομικευμένη διαδικασία επιστροφής για κάθε αλλοδαπό που κρατείται ενόψει επιστροφής και επισήμανε ότι μόνον εάν η συγκεκριμένη προσπάθεια δεν έχει επιφέρει αποτελέσματα για κάποιον αλλοδαπό μπορεί να ζητηθεί η συνέχεια της κράτησής του (κατόπιν ανά τρίμηνο δικαστικής κρίσης). Στην επικοινωνία με τους κρατούμενους κατά τις αυτοψίες αναδείχθηκε μάλιστα έντονο το πρόβλημα της ελλιπούς ενημέρωσής τους σχετικά με τη διάρκεια της κράτησής τους και εν γένει την πορεία της διαδικασίας. Η εξατομικευμένη δέουσα επιμέλεια της αστυνομίας ("due diligence" κατά τον σχετικό όρο του άρθρου 15 παράγρ. 1 της Οδηγίας Επιστροφών) αποτελεί προϋπόθεση νομιμότητας της κράτησης και το ζητούμενο στην πράξη για την αποτελεσματικότητα του συστήματος αναγκαστικών επιστροφών.

Διαπιστώνεται αντιφατική πρακτική ως προς την κράτηση παράτυπα εισερχόμενων στη χώρα αλλοδαπών κατά τον Ιούνιο του 2015, διότι λόγω του προβλήματος μαζικής εισροής μεικτών πληθυσμών στα νησιά του Βορείου Αιγαίου και των Δωδεκανήσων οι νεοεισερχόμενοι εφοδιάζονται απλώς με υπηρεσιακό σημείωμα για την καταγραφή τους (βλ. «Προσφυγικό ζήτημα και μετανάστευση»), ενώ οι συλλαμβανόμενοι σε άλλα σημεία της χώρας οδηγούνται σε κράτηση στα Προαναχωρησιακά Κέντρα. Η διαπίστωση αυτή επιβεβαιώνεται και από αναφορές στον Συνήγορο (ενδεικτική υπόθεση 201627/2015).

Επίσης, η κράτηση φαίνεται να διατηρείται και σε περιπτώσεις όπου η επιστροφή του αλλοδαπού δεν είναι εφικτή (λ.χ. αυτοψία στη Διεύθυνση Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης την 21.10.2015, αναφέρθηκε ότι κρατούνταν 15-20 άτομα, των οποίων η επιστροφή δεν ήταν εφικτή). Η διατήρηση της κράτησης αντιβαίνει στο άρθρο 30 παράγρ. 5 Ν. 3907/2011 και στο αντίστοιχο άρθρο 15 της Οδηγίας Επιστροφών, για άρση της κράτησης όταν «δεν υφίσταται πλέον λογικά προοπτική απομάκρυνσης για νομικούς ή άλλους λόγους». Το πρόβλημα αυτό εντείνεται

όταν εφαρμόζεται διαφορετική πρακτική ως προς την αναβολή απομάκρυνσης προς διαφύλαξη της αρχής της μη επαναπροώθησης (άρθρο 24 Ν. 3907/2011) μεταξύ πολιτών που αντιμετωπίζουν εμπόλεμες καταστάσεις στη χώρα τους που δημιουργούν σοβαρό κίνδυνο βλάβης για τη ζωή τους (άρθρο 33 της Σύμβασης της Γενεύης). Ο Συνήγορος, με βάση και τη θέση της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες όσον αφορά τη μη κράτηση και το ανέφικτο της επιστροφής πολιτών Ιράκ (Σύσταση ΟΗΕ Οκτωβρίου 2014) , επισήμανε ότι στην περίπτωση τους η διοικητική κράτηση παύει να επιτελεί τον σκοπό της, καθίσταται ασυμβίβαστη με το άρθρο 24 παράγρ. 4 Ν. 3907/2011 αλλά και αντίθετη στην αρχή της αναλογικότητας των στερητικών της ελευθερίας μέτρων [άρθρο 5 παράγρ. 3 Συντάγματος, άρθρο 5 ΕΣΔΑ (απόφαση ΕΔΔΑ, Tabesh κατά Ελλάδος, προσφυγή 8256/07, 2009), καταδικαστική για κράτηση λόγω ανέφικτης απέλασης]. Για το πραγματικό γεγονός της αδυναμίας επιστροφής των ιρακινών στη χώρα καταγωγής τους, ο Συνήγορος ζήτησε από την ΕΛΑΣ την έκδοση εγκυκλίου που να καλύπτει την αναβολή απομάκρυνσής τους κατ' αναλογία με τους σύρους πολίτες (έγγραφο 197333/8563/3.3.2015). Τη σύσταση αυτή ο Συνήγορος επανέλαβε σε πολλές υποθέσεις (199117, 201627, 204275/2015) μέχρι τελικώς το ζήτημα να επιλυθεί τον Νοέμβριο του 2015 με σχετική εγκύκλιο διαταγή της ΕΛΑΣ (1604/15/2189144/30.11.2015) περί υπαγωγής των ιρακινών στο καθεστώς μη επαναπροώθησης του νέου άρθρου 78Α Ν. 3386/2005. Η διαταγή της ΕΛΑΣ λαμβάνει υπόψη και τη συμπερίληψη πλέον των αιτούντων άσυλο πολιτών ιρακινής καταγωγής στο πρόγραμμα μετεγκατάστασης (relocation) σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η ρύθμιση του νέου άρθρου 78Α Ν. 3386/2005, η οποία επήλθε με το άρθρο 18 Ν. 4332/2015, αποτελεί επίσης μια πολύ θετική εξέλιξη, σε ανταπόκριση του Υπουργείου Εσωτερικών προς την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες και προς τον Συνήγορο, διότι ορίζει ότι δεν εκδίδεται πλέον απόφαση απέλασης όταν συντρέχουν οι όροι της αρχής μη επαναπροώθησης, αλλά χορηγείται βεβαίωση μη απομάκρυνσης για ανθρωπιστικούς λόγους. Με εγκύκλιο της ΕΛΑΣ (1604/15/1423412/10.8.2015) διευκρινίστηκε ότι η βεβαίωση αυτή καταλαμβάνει νεοεισερχόμενους πολίτες από τη Συρία, την Υεμένη, το Νότιο Σουδάν, την Παλαιστίνη, την Ερυθραία, τη Σομαλία.

Ο τρόπος χρηματοδότησης κάποιων βασικών λειτουργικών εξόδων των Προαναχωρησιακών Κέντρων Κράτησης, από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επιστροφών μέχρι 30.6.2015 και στη συνέχεια από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ασύλου – Μετανάστευσης – Επιστροφών, καθώς και οι συναφείς δυσκολίες της Διοίκησης να προωθήσει εγκαίρως τις διαδικασίες αυτές, με κενό στην πράξη ευρωπαϊκής χρηματοδότησης για το δεύτερο εξάμηνο του 2015, οδηγούν σε δυσλειτουργία των Προαναχωρησιακών Κέντρων. Η καθυστέρηση επιμέρους διαγωνισμών σίτισης, πρόσληψης ψυχολόγων, διερμηνέων, κοινωνικών λειτουργών δημιουργεί αντίστοιχα κενά που συνιστούν σοβαρές ελλείψεις στοιχειωδών συνθηκών διαβίωσης των διοικητικά κρατούμενων αλλοδαπών. Η μη κάλυψη των αναγκών σίτισης των Προαναχωρησιακών Κέντρων φαίνεται επίσης να οδηγεί στην πρακτική της διοικητικής κράτησης αλλοδαπών σε αστυνομο-

κά κρατητήρια, παρά την αντίθετη δέσμευση της ΕΛΑΣ. Την ημέρα της αυτοψίας στη Διεύθυνση Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης (21.10.2015) κρατούνταν συνολικά 95 άτομα, εκ των οποίων 69 στα κρατητήρια της Διεύθυνσης και οι υπόλοιποι στα 4 «Τμήματα Δίωξης Λαθρομετανάστευσης» της Διεύθυνσης, με δεδομένη τη δυσκολία του Προαναχωρησιακού Κέντρου στο Παρανέστι να δεχτεί τους αλλοδαπούς αυτούς (130 κρατούμενοι στο Παρανέστι την 3.11.2015, δυναμικότητα κέντρου 977 θέσεις). Ο Συνήγορος εμμένει στη δέσμευση της ΕΛΑΣ για κράτηση σε Προαναχωρησιακά Κέντρα με τις προδιαγραφές του Ν. 3907/2011 και παρατηρεί ότι το διάστημα κράτησης στα κρατητήρια της Διεύθυνσης Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης, που είναι συνήθως 2-3 ή και πάνω από 6 μήνες (5 άτομα την 21.10.2015), για τους περισσότερους αλλοδαπούς πλην των της αλβανικής καταγωγής, δεν είναι μικρό, σε συνδυασμό με τον αριθμό τους που έχει χαρακτηριστικά μαζικής κράτησης (69 άτομα στα κρατητήρια της Διεύθυνσης). Επίσης, επισημαίνει ότι ο όρος «λαθρομετανάστης», ο οποίος απαντάται στην επωνυμία των «Τμημάτων Δίωξης Λαθρομετανάστευσης» της Διεύθυνσης Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης, ενέχει σαφώς μειωτική χρήση, δεδομένης και της ρατσιστικής δράσης οργανωμένων ομάδων στη χώρα μας (βλ. ειδική έκθεση του Συνηγόρου για τη ρατσιστική βία, 2013). Θα ήταν προτιμότερο τα Τμήματα της Διεύθυνσης Αλλοδαπών της ΕΛΑΣ να ονομάζονται «Τμήματα Αλλοδαπών» (βλ. «Νομοθετικές και οργανωτικές προτάσεις»). Όπως αναφέρει ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (FRA) της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, λόγω της επιρροής της γλώσσας στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο, δεν χρησιμοποιεί πια τον όρο ούτε καν «παράνομος μετανάστης», αλλά έχει επιλέξει τον εννοιολογικά πιο ουδέτερο όρο «παράτυπος μετανάστης» ή «μετανάστης σε παράτυπο καθεστώς» (Ποινικοποίηση μεταναστών σε παράτυπο καθεστώς, έκδοση FRA, Μάρτιος 2014, σε www.fra.europa.eu).

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΕ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΣΗΣ ΠΟΛΙΤΩΝ ΤΡΙΤΩΝ ΧΩΡΩΝ

Οι δειγματοληπτικοί έλεγχοι από τον Συνήγορο σε επιχειρήσεις απομάκρυνσης της ΕΛΑΣ ακολούθησαν την υπ' αριθμ. πρωτ. 1604/15/993326/4.6.2015 ηλεκτρονική διαταγή του Αρχηγείου ΕΛΑΣ προς τις αστυνομικές διευθύνσεις (υπηρεσίες αλλοδαπών), κατόπιν της οποίας ξεκίνησε η αποστολή στατιστικών στοιχείων για την εκτέλεση επιστροφών και η ενημέρωση του Συνηγόρου για τον προγραμματισμό των σχετικών επιχειρήσεων απομάκρυνσης από τις αστυνομικές διευθύνσεις της χώρας. Ο Συνήγορος θεωρεί ότι ήδη η τακτική υποβολή στοιχείων από όλη τη χώρα συμβάλλει στη διαφάνεια και λογοδοσία του συστήματος αναγκαστικών επιστροφών.

Επιχειρήσεις χερσαίας απομάκρυνσης

Με δεδομένη τη συντριπτική πλειονότητα χερσαίων επιχειρήσεων απομάκρυνσης προς την Αλβανία (βλ. παραπάνω στατιστικά στοιχεία), ο Συνήγορος προγραμματίισε δειγματοληπτικούς ελέγχους σε επιχειρήσεις χερσαίας απομάκρυνσης που

παρουσιάζουν στοιχεία μαζικότητας επιστρεφόμενων προσώπων. Μέλη της ομάδας επιστροφών του Συνηγόρου συμμετείχαν ως παρατηρητές σε τρεις επιχειρήσεις χερσαίας επιστροφής αλλοδαπών, πολιτών Αλβανίας. Εξ αυτών, οι δύο προγραμματίστηκαν από τη Διεύθυνση Αλλοδαπών Αττικής με προορισμό την Κακαβιά (σύνορα Ελλάδα – Αλβανία) στις 13.6.2015 και 27.6.2015 αντίστοιχα, ενώ η τρίτη προγραμματίστηκε από τη Διεύθυνση Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης με προορισμό την Κρυσταλλοπηγή (σύνορα Ελλάδα – Αλβανία) στις 22.10.2015. Οι επιχειρήσεις πραγματοποιήθηκαν χωρίς προβλήματα και ολοκληρώθηκαν ομαλά. Οι βασικότερες διαπιστώσεις των παρατηρητών, οι οποίες ανέδειξαν προβληματικές πτυχές των διαδικασιών απομάκρυνσης, ήταν οι ακόλουθες:

- Οι χώροι στους οποίους κρατούνται οι υπό επιστροφή αλλοδαποί, προτού αναχωρήσουν για τον τόπο προορισμού, είναι ακατάλληλοι, καθώς δεν υπάρχει επαρκής φυσικός φωτισμός και εξαερισμός ούτε χώρος προαυλισμού. Απουσιάζουν υποδομές, αναγκαίες έστω και για την πρόσκαιρη παραμονή. Ενδεικτικά, στη Διεύθυνση Αλλοδαπών Αττικής ο χώρος κράτησης δεν διαθέτει καθίσματα, παρά μόνον έναν τσιμεντένιο πάγκο περιορισμένης χωρητικότητας, με αποτέλεσμα οι αλλοδαποί να περιμένουν όρθιοι μέχρι την ώρα αναχώρησης.
- Το όχημα μεταγωγής διαθέτει ειδικούς χώρους-κελιά, τα οποία είναι ιδιαίτερα στενά, σκοτεινά και με καθίσματα ακατάλληλα για πολύωρη παραμονή. Ειδικότερα, το όχημα περιλαμβάνει έναν χώρο με 8 κελιά, εκ των οποίων τα 2 είναι χωρητικότητας 2 ατόμων και τα 6 χωρητικότητας 4 ατόμων. Σε κάθε κελί υπάρχει πόρτα που κλειδώνει και ένα πολύ μικρό παραθυράκι (φεγγίτης) ψηλά με λίγες τρύπες. Υπάρχει, επιπλέον, χώρος συνοδών, ο οποίος διαθέτει 10 θέσεις επιβατών και άλλες 2 για οδηγό και συνοδηγό. Το όχημα διαθέτει κλιματισμό, αλλά όχι τουαλέτα.
- Κατά τη μεταφορά δεν υπάρχει διαχωρισμός διοικητικών κρατουμένων και αυτών που τελούν υπό δικαστική απέλαση.
- Δεν υπάρχει γιατρός, αλλά ούτε και φαρμακείο, τουλάχιστον για τις μακράς διάρκειας μετακινήσεις, όπως αυτή από τη Διεύθυνση Αλλοδαπών Αττικής στην Κακαβιά.
- Όλοι οι παρατηρητές, ωστόσο, επισήμαναν τον επαγγελματισμό των αστυνομικών-συνοδών, καθώς και τον σεβασμό που επέδειξαν στην αξιοπρέπεια των υπό επιστροφή αλλοδαπών, κατά την επιβίβαση, μεταφορά και παράδοσή τους στις αλβανικές αρχές.

Ως απόρροια των παραπάνω διαπιστώσεων, κρίνονται αναγκαίες οι ακόλουθες συστάσεις για τις επιχειρήσεις χερσαίας απομάκρυνσης:

- Να διαμορφωθούν στα σημεία αναχώρησης κατάλληλοι, καθαροί και ασφαλείς χώροι αναμονής, με φυσικό φωτισμό και εξαερισμό, με καθίσματα, άνετη πρόσβαση σε τουαλέτα και διακριτό χώρο καπνίσματος.
- Να διαμορφωθούν στα σημεία αναχώρησης κατάλληλοι και ασφαλείς χώροι για τον σωματικό έλεγχο των αλλοδαπών.
- Να διενεργηθεί επιχειρησιακή αξιολόγηση της χρήσης τουρι-

στικών λεωφορείων, ώστε να διεξάγεται η οδική επιχείρηση επιστροφής με όχημα κατάλληλο για ταξίδια μακράς διάρκειας.

- Να υπάρχει στο όχημα «κιτ» εφοδίων για την άμεση αντιμετώπιση έκτακτων περιστατικών υγείας των επιβαινόντων, το οποίο θα περιέχει παυσίπονα, αντιισταμινικά, χάπια για τη ναυτία και υλικά όπως σακούλες για τη ναυτία.
- Να συμμετέχει τουλάχιστον στις αποστολές μακράς διάρκειας συνοδός με πιστοποιημένες γνώσεις πρώτων βοηθειών.
- Να λειτουργεί στο όχημα τουαλέτα, ώστε να βελτιωθούν οι συνθήκες μετακίνησης όλων των επιβαινόντων.
- Να γίνεται διαχωρισμός, κατά το δυνατόν, διοικητικών κρατουμένων και αυτών που τελούν υπό δικαστική απέλαση.

Επιχειρήσεις αεροπορικής απομάκρυνσης

Ο Συνήγορος συμμετείχε για πρώτη φορά ως φορέας άσκησης εξωτερικού ελέγχου σε αεροπορική κοινή επιχείρηση επιστροφής αλλοδαπών. Συγκεκριμένα, στις 2-3.12.2015, δύο στελέχη της αρχής συμμετείχαν ως παρατηρητές στην επιχείρηση επιστροφής πολιτών Πακιστάν, η οποία οργανώθηκε από τις ελληνικές αρχές με τον συντονισμό της FRONTEX, και με τη συμμετοχή των αυστριακών και βουλγαρικών αρχών. Τα στελέχη του Συνηγόρου πραγματοποίησαν αυτοψία στους χώρους κράτησης των υπό επιστροφή πολιτών Πακιστάν στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Αμυγδαλέζας, και στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Ταύρου (κρατητήρια της διεύθυνσης Αλλοδαπών Αττικής στην οδό Π. Ράλλη), στην αίθουσα αναμονής στο αεροδρόμιο «Ελευθέριος Βενιζέλος», επιβιβάστηκαν στο αεροσκάφος και ακολούθησαν την ελληνική αποστολή παραμένοντας μέχρι την ολοκλήρωση της επιχείρησης.

Στη σχετική έκθεσή του ο Συνήγορος επισήμανε ως προς τις εγκαταστάσεις ότι απαιτούνται άμεσα μέτρα για την επιλογή και διαμόρφωση κατάλληλου ενιαίου προαναχωρησιακού κέντρου καθώς οι χώροι του Προαναχωρησιακού Κέντρου Ταύρου είναι εντελώς ακατάλληλοι και στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Αμυγδαλέζας απαιτείται αποκατάσταση των ζημιών για την ομαλή λειτουργία των πτερυγών κράτησης των υπό επιστροφή αλλοδαπών. Τέλος, είναι απαραίτητη η διαμόρφωση των εγκαταστάσεων στο αεροδρόμιο ώστε να διατίθεται χώρος καπνίσματος, εύκολα προσβάσιμες τουαλέτες και προστασία από οπτική επαφή με ιδιώτες.

Ως προς τις διαδικασίες προ αναχώρησης, απαιτούνται άμεσα μέτρα για:

- την έγκαιρη ενημέρωση των αλλοδαπών σχετικά με την επιχείρηση απομάκρυνσης και τα επιμέρους στοιχεία της,
- την εύκολη και έγκαιρη πρόσβασή τους σε μέσα τηλεφωνικής επικοινωνίας ώστε να μπορούν αυτοί να ειδοποιούν τους οικείους τους και
- τη συντονισμένη, έγκαιρη και πλήρη παροχή κατάλληλων γευμάτων και νερού στους υπό επιστροφή αλλοδαπούς.

Ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι κατά τη διάρκεια της μεταγωγής

στο αεροδρόμιο «Ελευθέριος Βενιζέλος» και κατά την παραμονή τους στον χώρο αναμονής, οι υπό επιστροφή αλλοδαποί που επιστρέφονταν από τις ελληνικές αρχές παρέμεναν δεσμευμένοι με μεταλλικές ή πλαστικές χειροπέδες σε αντίθεση με αυτούς που επιστρέφονταν από τις αυστριακές και βουλγαρικές αρχές. Ο Συνήγορος ζητά να μη δεσμεύονται οι υπό επιστροφή αλλοδαποί με χειροπέδες ή άλλα μέσα παρά μόνον όταν αυτό είναι απολύτως αναγκαίο και πρόσφορο και κατόπιν ειδικής αιτιολόγησης. Ζητά επίσης να ληφθούν μέτρα για την προστασία της αξιοπρέπειας των υπό επιστροφή αλλοδαπών και συγκεκριμένα την προστασία τους από φωτογράφιση κ.λπ. από δημοσιογράφους, ιδίως σε δημόσιους χώρους, και σε κάθε περίπτωση χωρίς την προηγούμενη ρητή συγκατάθεσή τους.

Τέλος, ο Συνήγορος παρατηρεί ότι η αστυνομία μπορεί να βελτιώσει την οργάνωση της επιχείρησης και κατά συνέπεια την αποτελεσματικότητά της και την προστασία των δικαιωμάτων των υπό επιστροφή αλλοδαπών προμηθεύοντας τους επικεφαλής με επαρκή μέσα επικοινωνίας με την Αθήνα ώστε να αναζητείται άμεσα λύση σε προβλήματα που ανακύπτουν, φροντίζοντας για τον καλύτερο συντονισμό και ενημέρωση των εμπλεκόμενων υπηρεσιών και στελεχών, και λαμβάνοντας όλα τα μέτρα εγκαίρως ώστε να είναι βέβαιο πως όσοι αλλοδαποί επιβιβαστούν στο αεροσκάφος θα γίνουν τελικά δεκτοί από τη χώρα τους. Καταλυτικό ενδεχομένως ρόλο στην ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των επιχειρήσεων απομάκρυνσης θα είχε ο ορισμός του αεροδρομίου της Αθήνας ή της Θεσσαλονίκης ως σημείου αναχώρησης για κοινές πτήσεις της FRONTX, λόγω της γεωγραφικής τους θέσης που διευκολύνει πτήσεις προς την Ασία ή την Αφρική, εξυπηρετεί οδικώς και σιδηροδρομικώς γειτονικά κράτη μέλη τα οποία θα ήθελαν να συμμετάσχουν, αλλά και διότι θα επέφερε σημαντική εξοικονόμηση σε εισιτήρια – διανυκτερεύσεις των αστυνομικών οργάνων συνοδείας των επιστρεφόμενων.

Συμπερασματικά

Οι παραπάνω παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη, με βάση την εμπειρία από τον εξωτερικό έλεγχο που διενήργησε συστηματικά το 2015 για τις εφαρμοστέες εγγυήσεις από πλευράς θεμελιωδών δικαιωμάτων και για τη λειτουργικότητα των διαδικασιών σε κάθε στάδιο της διαδικασίας επιστροφών, αποσκοπούν στο να συμβάλουν στην πράξη στη διαμόρφωση ενός αποτελεσματικότερου συστήματος επιστροφής πολιτών τρίτων χωρών, το οποίο αποτελεί το ζητούμενο σύμφωνα με το Σχέδιο Δράσης για τις Επιστροφές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Περισσότερα και πιο αναλυτικά στοιχεία, στον ιστότοπο του Συνηγόρου www.synigoros.gr

Το σύμβολο μέσα στο κείμενο παραπέμπει σε κατάλογο συνδέσμων (www.synigoros.gr/?i=stp.el.links2015) όπου μπορείτε να βρείτε σχετικά αναρτημένα έγγραφα.
